

4. Khantington S. Kto my?: Vyzovy amerikanskoj natsionalnoi identichnosti / S. Khantington; [per. s angl. A. Bashkirova]. – M.: OOO «Izdatelstvo AST»: OOO «Tranzitkniga», 2004. – 635 s.

5. Connor W. Nation–Building or Nation–Destroying / W. Connor // World Politics. – 1972. – Vol.24.

6. Selivanov A. A. Obzor gosudarstvennoi politiki formirovaniya otosheniy tolerantnosti v multikulturnykh obschestvakh / A. A. Selivanov // Obraz Rossii v kontekste formirovaniya kultury tolerantnosti vnutri strany i za rubezhom. – M.: MGGU im. M. A. Sholokhova, 2009. – 144 s.

7. Safran U. Natsionalnaya identichnost vo Frantsii, Germanii i SSA: Sovremennye spory [Elektronnyi resurs] / U. Safran // Politicheskaya nauka. – 2011. – №1. – Rezhim dostupa: http://www.inion.ru/index.php?page_id=186&id=163. – Nazv. s ekrana.

8. Nations in Transit – Ukraine (2011) [Elektronnyi resurs]. – Sait mizhnarodnoi neuryadovoi organizatsii Freedom House. – Rezhim dostupa: http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/inline_images/NIT–2011–Ukraine.pdf. – Nazva z ekrana.

9. Zhirnov A. Problemy territorialnoy stabilnosti v Indii / A. Zhirnov // Strany – giganty: problemy territorialnoy stabilnosti: sbornik dokladov / pod red. I. M. Busyginoy, L. V. Smirnyagina, M. G. Filipova. – M.: MGIMO–Universitet, 2010. – 217 s.

10. Stepan A. Crafting State–Nations: India and Other Multinational Democracies / Alfred Stepan, Juan J. Linz, and Yogendra Yadav. – N.Y.: John Hopkins University Press, 2011. – 308 p.

11. Pain E. K. K voprosu o «krahe politiki multikulturalizma» v Evrope [Elektronnyi resurs] / Emil Pain. – Rezhim dostupa: <http://demagogy.ru/pain/blog/2011–03–05/k–voprosu–o–krakhe–politiki–multikulturalizma–v–evrope>. – Nazv. s ekrana.

12. Timofeev I. Problemy stranovoy identichnosti v zarubezhnoi politologii [Elektronnyi resurs] / I. Timofeev // Mezhdunarodnye protsessy. Zhurnal mezhdunarodnykh otosheniy i mezhdunarodnoi politiki. – Rezhim dostupa: <http://www.intertrends.ru/thirteen/007.htm>. – Nazv. s ekrana.

13. Luttsi K. G. Schveitsariya: natsia «dobroi voli» / Karin Gilland Luttsi // Natsionalna bezpeka i oborona. – 2006. – №7 (79). – S.52–56.

14. Kondratieva T. S. Velikobritaniya v lovushke multikulturalizma [Elektronnyi resurs] / T. S. Kondratieva. – Rezhim dostupa: <http://www.perspektivy.info/index.php>. – Nazv. s ekrana.

15. Brodie J. Citizenship and Solidarity: Reflections on the Canadian Way / J. Brodie // Citizenship Studies. – 2004. – Vol.6., No4. – P.377–393.

16. Johns M. European Black Sheep: Explaining Ethnic Conflict in Corsica and the Basque Country / M. Johns // Conference Papers – International Studies Association Annual Meeting. – Montreal, 2004. – P.1–27.

17. The Fate of Ethnic Democracy in Post–Communist Europe / [Sammy Shmooha and Priit Jarve (eds.)]. – Budapest, 2005.

18. Lipset S. M. American Exceptionalism: A Double–edged Sword / S. M. Lipset. – N.Y.: Norton, 1996.

19. Veresotskaya M. V. Politicheskii protsess v Kanade: traditsii i sovremennost: avtoref. diss. ... kand. polit. nauk: spets. 23.00.02 «politicheskii instituty, protsessy i tehnologii» / M. V. Veresotskaya. – Ussuriysk, 2010. – 24 s.

20. Gleizer N. Multietnicheskiye obschestva: Problemy demograficheskogo, religioznogo i kulturnogo mnogoobraziya / N. Gleizer // Etnograficheskoye obozreniye. – 1998. – №6.

21. Leiphart A. Demokratiya v mnogostavnykh obschestvakh: sravnitelnoye issledovaniye / A. Leiphart. – M.: Aspekt–press, 1997. – 288 s.

Pashina N. P., Doctor in Political Sciences, Professor at Mariupol State University International Relations and Foreign Affairs Chair (Ukraine, Mariupol), npash@mail.ru

Policy of identity experience in policultural states

The experience of disseminating the policy of identity in multicultural states is studied. On the basis of comparative and system–factor analysis the policy of identity is defined to be sufficiently effective and polyethnicity of population not to be an absolute obstacle in forming nationwide identity. It is proved that the policy of «melting pot» as well as the policy of multiculturalism turned out to be the effective constructs for the unity of multiethnic society and forming nations–states. However a change of historical conditions, processes of globalization and active population migration can result in significant correction of the policy of identity in the new historical realities. It is defined that formation of collective nationwide identity in multicultural societies must rely on the universal democratic values, common political and social interests, being the most important prerequisite for successful development and stability of modern states.

Keywords: policy of identity, multicultural states, policy of multiculturalism, policy of «melting pot», policy of assimilation.

Пашина Н. П., доктор политических наук, доцент, профессор кафедры международных отношений и внешней политики, Мариупольский государственный университет (Украина, Мариуполь), npash@mail.ru

Опыт политики идентичности в поликультурных государствах

Исследуется опыт политики идентичности в поликультурных государствах. На основе сравнительного анализа определено, что политика идентичности может быть достаточно эффективной, а политичность населения не является абсолютным препятствием в формировании коллективной общегосударственной идентичности. Показано, что и политика «плавильного котла» и политика мультикультурализма проявили себя как эффективные конструкты для сплочения политического общества и формированию государства–нации. Однако изменение исторических условий, процессы глобализации и активная миграция населения может привести к значительной коррекции политики идентичности в новых исторических реалиях. Определено, что формирование коллективной общегосударственной идентичности в поликультурных обществах должна основываться на универсальных демократических ценностях, общих политических и социальных интересах, что является важнейшим условием успешного развития и стабильности современных государств.

Ключевые слова: политика идентичности, поликультурные государства, политика мультикультурализма, политика «плавильного котла», политика ассимиляции.

***

УДК 32:316.32(4/9)

Романюк Н. А., кандидат политических наук, доцент кафедры краінознавства і міжнародного туризму факультету міжнародних відносин, Львівський національний університет ім. Івана Франка (Україна, Львів), natal_kos@yahoo.com

Рудницька У., аспірантка, Львівський національний університет ім. Івана Франка (Україна, Львів), liana.rudnytska@gmail.com

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВЗАЄМОДІЇ ЯК ЧИННИК ГЕОПОЛІТИЧНОЇ СТРУКТУРИЗАЦІЇ СУЧАСНОГО СВІТУ

Проаналізовано нові взаємозв'язки між учасниками міжнародної системи, що виникають внаслідок поширення процесів глобалізації. Досліджено трансформації світової геополітичної структури під дією таких взаємозв'язків. Виокремлено сім пар учасників міжнародних відносин та з'ясовано, який вплив взаємодії всередині кожної пари мають на трансформацію геополітичної структури світу. Виявлено, що сьогодні взаємодії між учасниками міжнародної системи прунтються на засадах взаємопроникнення і співпраці з одного боку, та посилення конкуренції – з іншого, оскільки дані характеристики є ключовими для епохи глобалізації.

Ключові слова: глобалізація, взаємодія акторів, міжнародний актор, геополітична структура, трансформація.

Наукова проблема та її значення – унаслідок розширення кола учасників міжнародних відносин виникають нові взаємодії та зв'язки між ними. Виникнення таких взаємозв'язків впливає на формування нової конфігурації міжнародних акторів всередині геополітичної структури. Трансформація світового устрою, яка триває в наш час, зумовлює необхідність ґрунтовного дослідження всіх її складових.

Частково дану проблему в своїх працях досліджували такі українські та іноземні вчені як: А. Демідов, С. Льїн, Р. Коен, С. Кононенко, Ю. Кукулка, Дж. Най, Е. Палига, Дж. Розенау, Дж. Стоун, Л. Уґрин, М. Шимаї. Однак, комплексний аналіз глобалізаційних взаємодій як один із чинників трансформації геополітичної структури наразі не відображався в науковому дискурсі.

Мета дослідження – з'ясувати, яким чином взаємодії між учасниками міжнародної системи, зумовлені

поширенням процесів глобалізації, впливають на модифікацію геополітичної структури сучасного світу.

Для досягнення заявленої мети були поставлені наступні завдання: виокремити коло акторів, які взаємодіють між собою, проаналізувати тип та характер їхніх взаємодій та з'ясувати, яким чином це вплинуло на трансформацію геополітичної структури.

Система глобалізаційних взаємодій акторів міжнародної системи – сукупність офіційних та неофіційних норм поведінки, а також створених на їхній основі інститутів, організацій та союзів, які визначають світовий порядок на певному історичному етапі. Дані взаємодії можуть бути коопераційними, конфліктними чи нейтральними [9].

У процесі реалізації інтересів усі учасники міжнародних відносин змушені на різних рівнях (глобальному/регіональному, двосторонньому/ багатосторонньому) вступати у взаємозв'язки між собою, не дивлячись на їхній активний чи пасивний характер. Залежно від того, яку роль вони відіграють у формуванні та функціонуванні міжнародної системи, дані актори поділяються на два типи: суб'єкти та об'єкти міжнародних відносин. Перші, за твердженням польського політолога Е. Палиги, носять ініціативний характер та наділені міжнародно-правовим статусом, другі – як правило, таким статусом не володіють. Від себе зазначимо, що дії міжнародних акторів рідко мають односпрямований характер, переважно учасники здійснюють взаємний вплив. Тому міжнародні актори одночасно можуть бути суб'єктами і об'єктами міжнародних відносин. Також учасник міжнародних відносин може опосередковано брати участь в ініційованій ситуації.

У сучасних умовах кількість міжнародних акторів постійно збільшується. Так, до традиційних акторів, як держава та міжнародна організація, додалися нові – транснаціональні корпорації, неурядові організації, індивід (як такий, що впливає на міжнародну ситуацію через власну державу, чи соціальні рухи). Відтак, українська дослідниця Л. Дорош пропонує наступну класифікацію міжнародних акторів:

– класичні («державні») актори – суверенні держави, а також створені суверенними державами міжнародні, міжурядові, міжпарламентські організації, у тому числі наднаціональні (зразком яких слугує Європейський Союз). До цієї групи також додають суб'єктів федерації, органи регіонального управління та місцевого самоврядування, національно-визвольні та сепаратистські рухи;

– нові («недержавні») актори – транснаціональні корпорації, неурядові міжнародні організації, політичні партії та їхні об'єднання, громадські, релігійні та інші організації, соціальні групи, терористичні угруповання, національно-визвольні рухи, ЗМІ, індивіди [2].

У політичній літературі наразі немає єдиної думки стосовно того, які саме міжнародні актори можуть бути суб'єктами міжнародних відносин. Так, до останнього часу переважав погляд про те, що суб'єктами є лише держави або блоки держав. Як стверджує польський політолог Ю. Кукулка: «міждержавні відносини є визначальними у відносинах між рештою учасників, створюючи для них правові рамки та умови, а також започатковують відлік для позадержавних відносин» [4].

З іншого боку, не можна не зважати на аргументи прихильників так званої антиетатистської теорії, які

стверджують, що напрямок сучасних міжнародних відносин визначають недержавні актори, такі як транснаціональні корпорації, міжнародні неурядові організації та глобальне громадянське суспільство. Американський політолог Дж. Стоун стверджує, що: «...вже самим фактом свого існування та діяльності держави перешкоджають виникненню транснаціональної свідомості, необхідної для підтримання інститутів, що виконують важливі функції для планетарної спільноти» [4].

Як прихильники етатистської теорії, так і їхні опоненти сходяться на тому, що всі учасники міжнародних відносин, незалежно від їхнього статусу, формують сучасну міжнародну систему. Основним прагненням будь-якої системи є збереження рівноваги й одночасно автономності її елементів. Як зазначає український політолог Л. Угрин у своїй статті «Міжнародні системи: проблеми стабільності», дана рівновага базується на збалансованості двох протилежних тенденцій їхнього функціонування: по-перше, змінності окремих елементів (передовсім держав); по-друге, відносній стійкості зв'язків між даними елементами, які і формують структури системи [8]. Тобто будь-які взаємодії між учасниками системи спрямовані на підтримання її рівноваги, незалежно від того, хто буде виконувати дані взаємодії.

Варто наголосити на тому, що, попри центральну роль національної держави у міжнародній системі, діяльність решти учасників також відіграє свою роль у її формуванні. Так, із розширенням кола акторів на міжнародній арені з'являються та змінюються форми співпраці та взаємодії між ними. Наприклад, державі, як найстарішому учаснику міжнародної системи, доводиться адаптуватися до нових реалій, щоб залишатися центральним суб'єктом міжнародних відносин. Взаємодії між учасниками зумовлюють поширення процесів централізації та децентралізації влади та виробленню нових форм співпраці і засобів впливу для досягнення бажаного результату. Разом дані модифікації впливають на формування нової структури світу. Американські дослідники Р. Коен та Дж. Най відзначають п'ять варіантів впливу транснаціональних відносин на зміст і характер міжнародної політики [6, с. 152–167]:

– під впливом недержавних акторів змінюються відносини між самими державами;

– транснаціональні актори координують свою діяльність задля дотримання національних інтересів у межах однієї структури;

– механізм стримування працює завдяки взаємозалежності держав;

– збільшуються можливості впливу урядів одних держав на політику інших через посередництво міжнародних організацій (наприклад – постійні члени РБ ООН);

– виникають автономні актори із власною зовнішньою політикою, які здатні обмежувати суверенітет держави та перебирати частину її повноважень на себе.

Одночасно із трансформацією міжнародної системи змінюється трактування поняття міжнародної безпеки та стабільності. Так, американський вчений Дж. Розенау зазначає, що для світу «постміжнародної політики» притаманними є такі явища як хаотичність, непередбачуваність, спотворення ідентичності, переорієнтація традиційних зв'язків авторитету та лояльності [10, с. 322]. Тобто розширення кола

міжнародних акторів вносить у міжнародну систему непевність та непередбачуваність. Під впливом інтеграційних та глобалізаційних процесів додається загроза міжнародного тероризму та економічне суперництво між усіма учасниками міжнародної системи.

Обґрунтованим є твердження російського вченого-міжнародника С. Ільїна про те, що сучасні взаємодії в глобальних політичних відносинах слід розглядати як взаємозв'язок *держава – ТНК (капітал) – громадянське суспільство (неурядові організації, рухи, фонди)*. Загалом, держава в даних взаємодіях забезпечує легалізацію партнерства, ТНК – різноманітність ресурсів, а громадянське суспільство – нагляд та, водночас, посередництво між державою та транснаціональною корпорацією. Спільна діяльність держави та ТНК дозволяє їм створити необхідні умови для діалогу з громадянським суспільством, яке, водночас, є клієнтами ТНК [3]. Формування даної зв'язки значною мірою було продиктовано змінами в глобальній політичній системі та дією глобалізаційних чинників. Оскільки одним із ключових наслідків глобалізації є посилення взаємозалежності процесів та їхніх учасників, то, на нашу думку, сьогодні будь-яку проблему необхідно досліджувати комплексно, з урахуванням усіх аспектів, які можуть впливати на її стан. Діяльність взаємозв'язку «держава – ТНК – громадянське суспільство» охоплює всі політичні відносини та пояснює особливості формування сучасної політичної структури світу. Так, держави залишаються центральними учасниками даної структури, однак важливу роль починають відігравати недержавні актори. Зокрема, ТНК здатні посилити роль тієї чи іншої держави в політичній структурі (через забезпечення економічними ресурсами), а громадянське суспільство, шляхом діяльності різноманітних рухів та за посередництва неурядових організацій здатне впливати як на внутрішню, так і на зовнішню політику держави, у такий спосіб частково визначаючи її позицію на міжнародній арені [3].

Враховуючи увесь спектр змін у принципах функціонування міжнародної системи, що відбулися внаслідок процесів глобалізації, пропонуємо ґрунтовніше розглянути наступні пари учасників міжнародної системи: держава – держава, держава – міжнародна організація, держава – транснаціональна корпорація, держава – громадянське суспільство, держава–індивід, держава – ЗМІ, держава – церква. Вибір даних пар був зумовлений ступенем їхнього впливу на міжнародну політику, а їхніх взаємозв'язків – на функціонування та структуризацію міжнародного політичного життя. Наше дослідження здійснене в рамках концепції Дж. Розенау щодо паралельного існування державоцентричного світу та світу недержавних акторів міжнародних відносин. Так, на наш погляд, для державоцентричного світу характерними є інтеграція і блокування (принцип «інтеграції» передбачає об'єднання владних потенціалів держав задля спільного розвитку («системного ефекту»), результати котрого суттєво перевищать результати, яких може досягнути кожен із учасників інтеграційного процесу окремо. Цей принцип переважно діє в розвинених інтеграційних об'єднаннях на кшталт ЄС та НАТО) [4, с. 149]. Іншою характерною рисою взаємодій між учасниками міжнародної системи є конкуренція, оскільки сьогодні взаємовідносини між структурними елементами системи глобального світу

можна порівняти із феноменом ринкової конкуренції, між всіма акторами є неминучим суперництво на своєму ієрархічному щаблі. Водночас, дана конкуренція стимулює посилення інтеграційних процесів як на регіональному рівні, так і на рівні міждержавних об'єднань. Бажання зберегти та посилити свій статус у даній ієрархії мотивує до подальшого посилення інтеграційних та союзницьких відносин шляхом підписання міжнародних договорів, створення наднаціональних органів управління, тощо; а також зумовлює необхідність поступатися частиною своєї влади, тактичними економічними інтересами і навіть частиною суверенітету держави заради досягнення стратегічних глобальних цілей.

У парі «*держава – держава*» багатополосна та поліцентрична система сама породжує конкуренцію. Так, державі – регіональному лідеру можуть складати конкуренцію інші впливові в даному регіоні держави. Декілька регіональних держав-лідерів можуть конкурувати між собою, з країнами-поліосоми глобального світу або з претендентами на статус центра сили. Дана конкуренція проявляється у формі боротьби за ринки збуту, сфери політичного впливу, та в залученні в нових учасників до власного геополітичного поля.

Таким чином, перебіг глобалізаційних процесів, їхній зміст та вектор розвитку значною мірою визначається конкуренцією між акторами глобального політичного ринку, їхніми спробами зберегти та покращити свій статус у глобальній ієрархії, шляхом залучення нових партнерів та членів блоку.

Держава – міжнародна організація. Міжнародні організації створені державами, які одночасно є членами даних організацій. Вони виступають базою для координації взаємодій та організації спільної діяльності. Міжнародні організації можна розглядати під різним кутом зору: з одного боку, вони перебувають під впливом потужних держав, з іншого боку – виступають зобов'язуючим фактором для своїх членів. Також міжнародні організації представляють спільну мету та законодавство, які формують дії її членів. Взаємодії між державою та міжнародною організацією – коопераційні або нейтральні (якщо держава не є членом тієї, чи іншої організації). Часто дані взаємодії впливають на формування геополітичної структури: статус держави в міжнародній організації часто є відображенням її статусу на міжнародній арені (члени РБ ООН, Саудівська Аравія в ОПЕК, Бразилія та Аргентина в МЕРКОСУР). З іншого боку, членство в організації може сприяти зміцненню позицій держави в регіоні – набуття членства Польщі в ЄС та НАТО).

Широко розповсюдженою є думка про те, що *держави та транснаціональні корпорації* є конкуруючими суб'єктами міжнародної політики. Аргументами для цього слугують твердження про те, що, по-перше, ТНК в еру глобального капіталізму та ринкової економіки перехопили в держави економічну ініціативу, по-друге, окремі з них, як наприклад, Toyota, IBM, General Motors, Royal Dutch Sell перетворилися на справжніх глобальних гігантів і завдяки своїм економічним потенціалам є значно могутнішими за низку національних держав.

Якщо порівнювати основні макрокономічні показники держави і ТНК, то в рейтингу п'ятдесяти найбагатших економік світу опинилося б тринадцять транснаціональних корпорацій. Так, обсяг продажів General Motors перевищує

ВВП Данії, Греції або Португалії, Exxon Mobile та Daimler Chrysler – Південної Африки чи Польщі, Toyota Motor – Єгипту чи Ізраїлю. Завдяки своїм бюджетам ТНК суттєво впливають на політичні рішення держави. Незважаючи на це, ТНК змушені діяти в визначених юридичних та інституційних рамках, що встановлюються державою як основним політичним елементом міжнародної системи [9]. Водночас, прихильники етатистського погляду визнають, що взаємини *держава – корпорація* є комплексними та взаємозалежними, однак стверджують, що держави далеко не завжди діють в інтересах сильних економічних гравців (Німецька транснаціональна корпорація Бош–Сіменс була змушена відмовитись від російського ринку збуту, оскільки в 2015 році Європейський Союз запровадив економічні санкції проти Росії у зв'язку з її підтримкою військових дій в Україні). Держави залежать від корпорацій за рахунок їхніх прибутків та конкурентних переваг, а останні, в свою чергу, залежать від державної підтримки.

Держава – церква. Незважаючи на те, що загалом церква та держава є незалежними і непов'язаними інституціями, нерідко можна постежити їхню доволі тісну співпрацю. Часто релігія стає геополітичною доктриною в стратегії держави. Прикладом, коли релігійні вірування стають знаряддям геополітики, може слугувати доктрина «Третього Риму» в Росії. Варто зазначити, що Російська православна Церква і сьогодні залишається активним учасником міждержавних політичних відносин. Також не можна не згадати мусульманські держави Близького Сходу, де зовнішня політика держав часто диктується релігійними переконаннями, зокрема йдеться про створення Ісламської держави. Кооперація держави і церкви впливає на геополітичну структуру наступним чином: на основі релігійних вчень держави прагнуть розширити свої сфери впливу. На прикладі Близькосхідного конфлікту можна продемонструвати, що релігія є знаряддям геополітичного протистояння та боротьби за регіональну та глобальну першість.

Політична глобалізація значною мірою асоціюється із зміною взаємовідносин між *державою та суспільством*. Центральним положенням тут став розвиток громадянського суспільства, яке може уособлювати в собі політичну глобалізацію в цілому та демонструвати тиск глобалізаційних процесів знизу, власне у відносинах держава – громадянське суспільство. Варто зазначити, що є певна відмінність між громадянським суспільством, яке сформувалося за національним принципом, та глобальним громадянським суспільством, яке є рушійною силою політичної глобалізації. Так, громадянське суспільство, сформоване на національній основі, охоплює своєю діяльністю дуже широке коло політичних питань, включаючи спірні питання національних і субнаціональних систем, транснаціональних політичних та соціальних рухів та діяльність, яка стосується глобальних проблем людства. У свою чергу, діяльність глобального громадянського суспільства насамперед пов'язана із діяльністю неурядових міжнародних організацій та політичних кампаній, що підтримують дані організації, транскордонними соціальними рухами, транснаціональними правозахисними мережами та рухами, що борються із глобальними загрозами людства.

Держава – ЗМІ. Посилення ролі ЗМІ у світовій політиці також стало вагомим чинником для «стиснення» світу. Можливість доступу, швидкість оперування та

маніпулювання суспільною думкою зробило Інтернет однією із сфер політичних комунікацій та геополітичних засобів впливу. Власне значною мірою через Інтернет громадськість може чинити тиск на державні та міжнародні інститути. Широкого застосування сьогодні набули так звані «інформаційні війни», які ведуться між державами за посередництвом всіх можливих засобів масової інформації. З огляду на це, російський дослідник І. Панарін виокремлює геополітичне інформаційне протистояння, як одну із сучасних форм боротьби між державами, а також характеризує систему заходів, що здійснюються однією державою з метою дестабілізації інформаційної безпеки іншої держави, при одночасному захисті від аналогічних дій із боку держави – ініціатора протистояння [7].

Держава – індивід. Припущення щодо способу взаємодії та впливу індивіда на власну державу та міжнародну політику запропонував Дж. Розенау. Він виокремив три рівні міжнародної політики, де на мікрорівні перебуває індивід, а на макрорівні – глобальна політика [10]. На думку вченого, все, що відбувається на макрорівні, має своє відображення на макрорівні. Підтвердженням цього може слугувати, наприклад, «Жасминова революція» в Тунісі, де мобілізація населення почалася через соціальну мережу Твіттер та набула загальнодержавного розмаху. А події, що отримали назву «Арабська весна», є прикладом того, що події на мікрорівні в Тунісі перейшли на макрорівень та змінили політичну ситуацію в цілому регіоні.

Отже, серед широкого кола акторів міжнародної політики та численних взаємодій між ними виникають нові тенденції та напрями, які впливають на формування та розвиток сучасної міжнародної системи. Дж. Розенау стверджує, що серед багатьох динамік, які змінюють світ сьогодні, реальну вагу мають лише дві – ті, які прискорюють глобалізаційні та інтеграційні процеси, та ті, які сприяють децентралізації, фрагментації та локалізації.

Окрім розширення кола акторів та виникнення нових взаємодій, змінюється ще й вимір, в якому відбуваються взаємодії, – до традиційних географічного, економічного і політичного вимірів додаються космічний, інформаційний та кіберпростори. Сукупність даних факторів, а також нові форми взаємодії між окремими акторами міжнародних відносин, впливають як на позиціонування окремого учасника всередині геополітичної структури, так і на конструкт нової геополітичної моделі світу в цілому. З огляду на те, що даний процес трансформації ще не завершився, він потребує подальшого ґрунтовного дослідження.

Список використаних джерел

1. Демидов А., Федосеев А. Основы политологии / А. Демидов, А. Федосеев [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Demid/14.php
2. Дорош Л. О. Багатоманітність міжнародних акторів: проблеми класифікації / Дорош Л. // Наукові праці Чорноморського державного університету ім. П. Могили. Сер. Політологія. – 2012. – Т.182, Вип.170. – С.14–18.
3. Ильин С. Механизмы взаимодействия транснациональных корпораций и государства / С. Ильин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.freue-conference.engec.ru/upload/files/15-18.pdf>
4. Кононенко С. Теоретичні передумови розуміння сучасної багатополарності / С. Кононенко // Політичний менеджмент. – 2013. – №59. – С.145–154.
5. Кукулка Ю. Проблемы теории международных отношений / Ю. Кукулка. – М.: Прогресс, 1980. – 320 с.

6. Най Дж., Коен Р. Транснациональные отношения и мировая политика: Хрестоматия / Под ред. Циганкова П. – М.: Гардиники, 2002.

7. Панарин И. Информационная война и геополитика / И. Панарин [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.e-reading.ws/chapter.php/123890/36/Panarin_-_Informacionnaya_voينا_i_geopolitika.html

8. Угрин Л. Міжнародні системи: проблеми стабільності / Л. Угрин [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://postua.info/ugryn.htm>

9. Шимаи М. Государство и транснациональные компании / М. Шимаи [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://vasilievaa.narod.ru/ptpu/10_4_99.htm

10. Rosenau J. Turbulence in World Politics. A Theory of Change and Continuity J. Rosenau. – Princeton University Press, 1990. – 504 p.

References

1. Demydov A., Fedoseev A. Osnovy polytolohyy / A. Demydov, A. Fedoseev [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Demid/14.php

2. Dorosh L. O. Bahatomanitnist' mizhnarodnykh aktoriv: problemy klasyfikatsiyi / Dorosh L. // Naukovi pratsi Chornomors'koho derzhavnogo universytetu im. P. Mohyly. Ser. Politolohiya. – 2012. – T.182, Vyp.170. – S.14–18.

3. Il'in S. Mehanizmy vzaimodejstviya transnatsional'nykh korporacij i gosudarstva / S. Il'in [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.freutsonferentse.engets.ru/upload/files/15-18.pdf>

4. Kononenko S. Teoretychni peredumovy rozumynnyya suchasnoyi bahatopolyarnosti / S. Kononenko // Politychnyy menedzhment. – 2013. – №59. – S.145–154.

5. Kukulka Ju. Problemy teorii mezhdunarodnykh otnoshenij / Ju. Kukulka. – М.: Progress, 1980. – 320 s.

6. Naj Dzh., Koен R. Transnatsional'nye otnosheniya i mirovaya politika: Hrestomatija / Pod red. Cigankova P. – М.: Gardiniki, 2002.

7. Panarin I. Informatsionnaya vojna i geopolitika / I. Panarin [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.e-reading.ws/chapter.php/123890/36/Panarin_-_Informatsionnaya_voينا_i_geopolitika.html

8. Uhryn L. Mizhnarodni systemy: problemy stabil'nosti / L. Uhryn [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://postua.info/ugryn.htm>

9. Shimai M. Gosudarstvo i transnatsional'nye kompanii / M. Shimai [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://vasilievaa.narod.ru/ptpu/10_4_99.htm

10. Rosenau J. Turbulentse in World Polititts. A Theory of Change and Tsontinuity J. Rosenau. – Printseton University Press, 1990. – 504 p.

Romanyuk N. A., candidate of political science, assistant professor of geography and international tourism School of International Relations, National University of Lviv Ivan Franko (Ukraine, Lviv), natal_kos@yahoo.com

Rudnytska U., graduate, National University of Lviv Ivan Franko (Ukraine, Lviv), liana.rudnytska@gmail.com

Globalization interaction as geopolitical factor of the modern world structuring

In this research we analyze new interactions between international system participants which appear in the result of globalization spreading. It is also examined how this interactions transform world geopolitical structure and how new configuration inside of this structure appears. It is selected seven pairs of international actors and examined their internal interaction's influence on geopolitical structure transformation. It is displayed that current interaction between international system participants are based on the principles of cooperation on the one hand and higher competition – on the other since these features are principal for global era.

Keywords: globalization, interaction, international actor, geopolitical structure, transformation.

Романюк Н. А., кандидат политических наук, доцент кафедры страноведения и международного туризма факультета международных отношений, Львовский национальный университет им. Ивана Франко (Украина, Львов), natal_kos@yahoo.com

Рудницкая У., аспирантка, Львовский национальный университет им. Ивана Франко (Украина, Львов), liana.rudnytska@gmail.com

Глобализационные взаимодействия как фактор геополитической структуризации современного мира

Проанализированы новые взаимосвязи между участниками международной системы, что возникают в следствия распространения глобализационных

процессов. Исследовано как под воздействием данных взаимодействий трансформируется мировая геополитическая структура и возникает новая конфигурация в середине этой структуры. Выделено семь пар участников международных отношений и исследовано какое влияние взаимодействия в середине каждой пары имеет на трансформацию геополитической структуры мира. Доказано, что сегодня взаимосвязи между участниками международных отношений базируются на основе взаимопроникновения и сотрудничества с одной стороны, и усиления конкуренции – с другой, поскольку именно эти черты являются ключевыми в эпоху глобализации.

Ключевые слова: глобализация, взаимодействие, международный актер, геополитическая структура, трансформация.

* * *

УДК 321.01

Тімашова В. М.,

кандидат юридичних наук, докторант, доцент кафедри політології та державного управління, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), tavitum@bigmir.net

АРХИТЕКТОНІКА ТА СОЦІОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ ПОЛІТИЧНОЇ СФЕРИ: ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ

Проаналізовано поняття «політичний інститут» як одного з основних складників політичної сфери життя суспільства та його становлення з точки зору інституційного та неінституційного підходів насамперед як реакцію на соціальну потребу, певну організацію (самоорганізацію) її задоволення через спільну діяльність їх суб'єктів, а також у контексті формування і розвитку позарядових і неформальних інституцій, які справляють об'єктивний та реальний вплив на політичну сферу життя суспільства. Пріоритетна увага наведено на аспекти переходу до демократії та демократичних реформ у відносно стабільних демократичних системах, а також деякі більші точки розвитку політичної системи України, які потребують подальшої науково-теоретичної розробки з допомогою системного підходу та методів моделювання.

Ключові слова: політична сфера, політична система, політичний інститут, підходи, інституціоналізм, неінституціоналізм, неформальні інституції.

У попередніх наших публікаціях [1] йшлося про те, що політична сфера є специфічною сферою людської діяльності, в якій виявляються відмінності інтересів соціальних груп, класів, націй тощо; ці інтереси стикаються, протиставляються чи збігаються, відбувається безпосереднє зіставлення позицій і пошук способів, які можуть привести їх до певного компромісу та узгодженості. Всі процеси відбуваються в тріадному просторі (1) відносин, (2) інститутів, які фіксують ці відносини, (3) ідеології, тобто поглядів людей з приводу цих відносин. До того ж, політична сфера і політична система є парними поняттями, тобто життєдіяльність політичної системи також забезпечує взаємодія політичних відносин, політичних інститутів та політичної ідеології. Оскільки осередям політичної сфери є держава, яка функціонує завдяки політичним інститутам, а виникнення і розвиток нових держав у сучасному світі можна розглядати як еволюцію саме політичних інститутів та їх спроможність виконувати суспільні функції, які випливають із національних, групових, корпоративних, приватних та інших інтересів членів суспільства, тема статті є на часі.

Отже, метою статті є визначення місця і реформаційної ролі політичних інститутів в архітектоніці (структурі) політичної сфери суспільного життя, яка життєдіє в нерозривному зв'язку з тріадою сферних елементів, які присутні в будь-якій сфері й системі, а саме: політичними відносинами, політичними інститутами та політичною ідеологією.

Традиції інституціональних досліджень, основи яких були закладені ще в часи античності, пов'язані з працями